

Skrif Guðmundar Hannessonar (1908)

Útgáfa 1.0 af rafræna skjalinu

Þetta PDF skjal er hluti afraksturs skönnunar á prentuðu eintaki af téðu riti. Markmið þessarar útgáfu er að veita almenningi færi á að eignast sitt eigið rafrænt eintak af því án endurgjalds.

Skjalið er upprunalega birt á vefnum <https://urlausnir.is>. Þar má finna rafrænar útgáfur hinna bindanna og verða nýrri útgáfur af skjölunum í boði þar.

Takmörkun ábyrgðar

Höfundur skjals þessa afsalar sér allri ábyrgð, að því marki sem lög heimila, vegna beinnar og/eða óbeinnar notkunar skjalsins sjálfs eða afurða sem af því leiðir. Þó að stefnt hafi verið að því markmiði að skjalið endurspegli sem best innihald upprunalegu bindanna er hvorki hægt að tryggja né ábyrgjast að það hafi tekist. Framangreint á einnig við um efnislegt innihald prentuðu eintakanna sem skönnuð voru.

Höfundaréttur

Höfundur skjals þessa álitur að hvers kyns höfundaréttur á prentaða eintakinu sé útrunninn.

Hvers kyns höfundarréttur sem höfundur skjalsins gæti hafa skapað sér til handa með skönnuninni sjálfri eða öðru framlagi sínu til sköpunar þess, skal vera meðhöndlaður í samræmi við Creative Commons Zero höfundaleyfið (CC0 1.0 Universal eða síðari útgáfa þess).

Ábendingar

Séu ábendingar um mögulegar úrbætur á skjalinu er hægt að koma þeim á framfæri við höfund þess.

Athugasemdir um þessa útgáfu

Skannað var eintak í vörslu Landsbókasafnsins (Íslandssafn).

Höfundur skjalsins: Svavar Kjarrval (svavar@kjarrval.is)

342.009491
Rkr

Skrif

Guðmundar Hannessonar

eftir * * *

Serprentun úr „Reykjavík“

Reykjavík
Prentsmiðjan Gutenberg
1908

Skrif Guðmundar Hannessonar.

Vér hétum því í 8. tölubl. „Rvk“, að gefa lesendum blaðsins síðar kost á, að sjá í heilu líki bréf Guðmundar Hannessonar læknis til kjósanda í Eyja-firði. Úr bréfi þessu voru í „Norðra“ 4. febr. þ. á. birtir nokkrir kaflar og gerðar hæfilegar athugasemdir við þá en oss virtist réttara, að birta bréfið alt, til þess að eigi væri hægt að segja, að vikið væri í nokkru við efni þess, eða kaflarnir slitnir úr sambandi hver við annan. Vér höfum nú fengið staðfest eftirrit af bréfinu og birtist það hér svohljóðandi:

Rvk, ^{23/10} 1907.

Kæri vinur!

Mér datt í hug að spyrja yður hver nú væri niðurstaðan hjá yður í landsmálum. Við landvarnarmenn erum að spyrjast fyrir út um land hvar við eigum fylgismenn og skoðanabræður. Er þetta gert til þess að vera við því búnir ef illa skyldi takast til með þessa millilandanefnd því þá verða næstu þingkosningar þýðingarmiklar, en óf seint að ræða málið á undan kosningum er nefndarálitið kemur út, ef það þá fæðist svo fljótt. Mér fanst að þér væruð í raun og veru nærri okkur í skoðunum og vildi vita á hverja sveifina þér hallist.

Fyrir mér vakir að halda fram sjálfstæðis(ríkis)rétti Íslands og vinna að því að fá hann viðurkendan. Að fara gætilega í fjár-

málum, bæði af því að við erum fátækir og þóllum illa þunga skatta og auk þessu eru allir sjálfstæðisvegir lokaðir skuldugum fjelausum mönnum.

Fjármálapólitik stjórnflokksins þekkið þér. Á þessum stutta tíma, sem hann hefir ráðið, er viðlagasjóður nærfelt horfinn og hálftrar milli-onar króna lán á nú að taka hjá Dönum rétt um það sama bil og við erum að reyna að losa okkur sem mest undan yfirráðum þeirra. Símafyrirtæki stjórnarinnar munu ekki reynast arðsöm svo ekki er á því að byggja að peningarnir komi aftur sízt í bráð.

Stefnan í stórpólitik er nokkuð á huldu hjá stjórninni en einkennil. er það að stjórnarfl. hefir horn í síðu bæklinga míns og skoðar hann hættulegan fyrir sig. Þingvallafundinn, sem fór vel fram, lasta stjórnarblöðin, þau hafa og haldið í ríkisráðssetuna lengst af, verið á móti sérstökum íslenskum fána o. fl. Mér finst þetta alt næg sönnun fyrir því að tilátlunin er innlimun hvað sem úr verður, enda er mér persónul kunnugt um að nokkrir heldri stjórnarliðar eru á því máli.

Jæja, ég orðlengi ekki þetta. Vona eftir svari sem fyrst. Ef svo skyldi fara að þér vilduð fylgjast með í þessari stefnuskrá sem ég drap á þá þætti mér fróðlegt að vita hvort fleiri eru þar nálægt yður á sömu skoðun og þá hverjir.

Ef yður litist að breyta um annanhvorn eða báða þingmenn ykkar Eyfirðinga. Hverjum hafið þið þá augastað á, sem traust sé í?

Blessaðir.

Yðar

Guðm. Hannesson.

Prógram þjóðræðismanna er nú að visu sama og landvarnarmanna, en landvarnar-

flokkinn hefi ég fyllt af því að þar bygg ég fult svo víst að barizt sé fyrir málefnum, en hvorki völdum eða persónuríg. Allir virkilegir heimastjórnarmenn finst mér að ættu að styðja okkur. Fari svo að stjórnnin komi vel fram afsláttarlaust er til nefndarinnar kemur, vil ég styðja hana, þó margt hafi á milli borið.

Samhljóða mér sýndu frumriti.

Not. publ. á Akureyri 14. marz 1908.

Guðl. Guðmundsson.

12 — tólf — a.

G. G.

Í 31. tölubl. „Norðurlands“ þ. á. hefir Guðmundur Hannesson ennfremur ritað illyrta skammagrein til manns þess, er birti brékaflann í „Norðra“ og kjósandans sem bréfið var til, af því að hann hefir látið það af hendi til birtingar. Auðvitað fær stjórnnin og Heimastjórnarflokkurinn þar einnig sinn mæli troðinn og skekinn, eins og í öðrum ritgerðum þessa dánumanns, sem sjálfur þykist beita hinni drengilegustu aðferð í sinni pólitísku baráttu, en notar þó sérhvert tækifæri til að niða stjórnnina leynt og ljóst með ósönnum sakargiftum, sýnilega í þeim tilgangi, að koma óhug og ótrú inn hjá þjóðinni og æsa hana upp á móti stjórnninni.

Það má lesa út úr áminstri grein læknisins í „Norðurlandi“, að honum hefir komið það mjög illa, að bréf hans skyldi koma fyrir almenningssjónir, og láum vér honum það að vísu ekki, því bréfið mun ekki verða til þess, að auka álit hans hjá réttssýnum mönnum. En ástæða sú, er hann einna mest lætur bera á, sem sé, að hér sé verið að birta privatbréf frá sér virðist oss vera harla léttvæg og varla framberandi.

Vér getum fyrst og fremst eigi kannast við, að bréf til kjósenda frá foringja eins stjórnmálaflokks landsins, er ræðir auk þess eingöngu um stjórnmál, geti í eðli sínu verið privatbréf, í venjulegum skilningi þess orðs. En þegar bréfið svo er ritað í þeim tilgangi eingöngu, að sverta og niða með ósönnum sakargiftum annan stjórnmálaflokk landsins og stjórn þess, þá virðist oss enginn vafi leika á, að slíkt bréf getur eigi átt rétt á sér sem privatbréf, né notið þeirrar helgi, sem þau annars eru látin njóta.

Það er nú mjög fjarri oss, að fara að bera hönd fyrir höfuð mannsins, sem fyrstur varð til þess, að birta bréf þetta, né kjósandans sem bréfið var til. Vér hyggjum, að þeir séu færir til þess sjálfir, ef þeir vilja. En vér höfum gert þessa athugasemd til þess, að sýna fram á, að herra Guðmundur Hannesson hefir enga ástæðu til, að ausa illyrðum yfir þessa menn, heldur má hann sjálfum sér um kenna, að hann nú stendur frammi fyrir fólkinu sem maður, er vill í skjóli bréfhelginna bera á aðra sakir, sem hann opinberlega getur ekki fundið neinn stað.

Að svo mæltu viljum vér með nokkrum orðum vikja að bréfinu sjálfu eða einstökum köllum þess og um leið hafa nokkra hliðsjón af grein höfundarins í „Norðurlandi“.

Höfundurinn segir að hann (og Landvarnarmenn) vilji vinna að því, að fá ríkisrétt Íslands viðurkendan og að fara gætilega í fjármálum. Með þessu er auðvitað ekki sagt mikið annað, en það, sem allir stjórnmálaflokkar og

yfirleitt allir landsmenn vilja. Ef í staðinn fyrir „ríkisrétt Íslands“ er sett hið spaklátara orð „landsréttindi Íslands“ þá fáum vér ekki betur séð, en að Heimastjórnarflokknum og stjórn vorri hafi þegar tekist að fá fyrra atriðinu fullnægt. Vér fáum ekki betur séð, en að konungur vor, með því að kveðja bæði löggjafarþingin (Íslands og Danmerkur) til þess sem jafn réttháa málsaðila að gera tillögur um og semja og samþykkja á sínum tíma lög um samband landanna framvegis, hafi þegar viðurkennt full landsréttindi Íslands.

En að þessu hafa Landvarnarmenn alls ekkert stutt. Blöð þeirra voru þvert á móti mjög andvíg skipun sambandsnefndarinnar, og nú láta þau ekki sitt eftir liggja, að gera hana sem tortryggilegasta í augum þjóðarinnar, hvenær sem þau minnst á hana.

Hina *gætilegu fjármálastefnu* sína auglýsa Landvarnarmenn með því, að þeir vilja berjast fyrir því með hnúum og hnefum, að Ísland verði ríki út af fyrir sig eða í konungssambandi einu við Danmörku. Auðvitað hafa þeir ekki til þessa gert neina ábyggilega áætlun um, hve mikil aukin útgjöld þetta myndi hafa í för með sér, enda verður að virða þeim það til vorkunnar, því þeir eru alls ófærir til slíks og vita yfirleitt ekki um hvað þeir eru að tala. En úr öllum vaðli þeirra má þó draga þá ályktun, að jafnvel þeir hugsa sér vart minni aukin gjöld, en liðugan fjórðung úr miljón króna árlega. Allir skynsamir menn vita, að þetta er vart helmingur þess, sem kostnaðurinn í minsta lagi hlyti að

verða, og er engin furða þótt mörgum virðist slíkt koma miður vel heim við *gætilega fjármálastefnu*.

Afleiðingar hinnar *gætilegu fjármálastefnu* í innanlandsmálum, eins og Landvarnarmenn virðast skilja hana, hefir Jón Þorláksson nýlega sýnt mjög ljóslega fram á í fyrirlestri, sem prentaður er í „Lögréttu“ og sem sendur mun verða út um land, svo vér sleppum því atriði hér.

Um fjármálapólitík stjórnarflokksins segir bréfhöfundurinn, að hana megi marka af því, að *viðlagasjóður sé nærfelt horfinn* og hálfrar miljónar króna lán *eigi nú að taka hjá Dönum*. Og svo bætir hann því við, að *símafyrirtæki stjórnarinnar muni ekki reynast arðsöm, svo ekki sé á því að byggja, að þeir peningar komi aftur, sízt í bráð*.

Þó sjálfsagt megi nú töluvert afsaka margar af vitleysum þeim, er höfundur þessi hefir látið sjást eftir sig síðan hann fór að rita og ræða um opinber mál með því, að hann er þekkingarlítill gjálfrari í þeim málum flestum, þá virðist varla geta verið því til að dreifa hér, heldur beinlínis ósannsögli. Í þessu blaði er á öðrum stað skýrt frá, hvernig hagur landssjóðs var við árslok 1906; áður var búið að gera það í „Lögréttu“ 4. marz þ. á. og nú er ágrip af landsreikningnum kornið út, svo menn eiga kost á, að sjá það með eigin augum.

Hvernig hagur landssjóðs hefir verið við árslok 1907 er enn eigi fullljóst, þar eð þeir reikningar eru eigi búnir; en eftir öllum gögnum, sem fyrir hendi

eru og eftir því, sem stjórnin hefir lát-ið uppi, er engin ástæða til að ætla, að fjárhagurinn hafi versnað að mun á þessu ári. Þetta mun höfundinum eins vel kunnugt og öðrum, eða hann hefði þó altéð getað fengið um það réttar upplýsingar, ef tilgangurinn hefði verið sá, að skýra rétt frá, í stað þess, að hann virðist hafa verið sá einn, að rægja stjórnina og stjórnarflokkinn.

Höfundurinn vill auðsjáanlega í grein sinni í „Norðurlandi“ sem minnst minnast á þetta atriði. Hann segir að mál þetta hafi nýlega verið rætt í „Norðurlandi“ og vilji hann því ekki þreyta menn á því. En annars telur hann beztu sönnunina þá, að þingið hafi samþykkt 500,000 kr. lántöku, því það hafi verið gert vegna þess, að lands-sjóð hafi skort fé.

Vér viljum nú ekki þreyta menn á, að minnast hér mikið á fjármálaritgerðir „Norðurlands“. Þær eru eins og allir vita, sem hafa haft þolinmæði til að lesa þær, að eins léleg uppsuða úr ræðu dr. Valtýs Guðmundssonar í efri deild í sumar sem leið, ræðu sem heita má að nafnfræg sé orðin fyrir ranghermi og vitleysur. En um 500,000 kr. lántökuna er það að segja, að höfundarinn hlýtur að vita, að þingið samþykkti alls eigi lántöku, heldur að eins lántökuheimild handa stjórninni til að nota, ef á þyrfti að halda, til þess að framkvæma ritsíma og talsímafyrirtæki þau, sem þingið samþykkti. Lánið er ótekið enn, og það er enn alveg óvíst, hvort á því þurfi að halda eða hvort landið getur af eigin efnum staðizt þessi áður nefndu útgjöld.

En þó á þessari lántöku þyrfti að halda, þá mundi það engin sönnun vera fyrir því, að hagur landssjóðs eða viðlagasjóðs væri í hnignun. Guðmundur Hannesson er eflaust ekki svo skyni skroppinn, að hann hafi nokkurn tíma ímyndað sér, að viðlagasjóðurinn sé fúlga, sem geymd sé í kistum eða skápum stjórnarinnar. Hann veit að viðlagasjóðurinn er að mestu leyti í útlánum til landsmanna, sveitarfélaga, bæjarfélaga sýslufélaga og einstakra mann til arðberandi fyrirtækja — beinlínis eða óbeinlínis. — Og hann veit, að það mundi verða óbætanlegur hnökkir fyrir landið í heild sinni, ef þetta fé væri heimt inn með stuttum fyrirvara — þó hægt væri — svo að það væri betra að taka fé til láns þó með okurvöxtum væri, hvað þá með góðum vaxtakjörum.

Hvað snertir símafyrirtæki landsins, þá má lengi deila um, hvort þau séu arðsöm fyrirtæki eður eigi. Þau hafa að vísu eigi enn látið í té svo mikinn beinan arð, að svari vöxtum af stofnfénu, því síður fyrning. En þess er að gæta, að því meira sem framkvæmt verður af þessum fyrirtækjum, því betur hljóta þau að borga sig beinlínis, því kostnaðurinn við starfræksluna vex ekki að sama skapi sem símunum fjölgar, en það gera tekjurnar af þeim. Um hinn óbeina hag af þessum fyrirtækjum er ekki hægt að gera áætlun, en bezta sönnunin fyrir því, að landsmenn yfirleitt álita hann töluverðan, virðist oss vera sú, að allar sveitir landsins sækjast um, að fá síma til sín og margar þeirra með

þeim kjörum, að kosta sjálfar töluvert miklu til.

Alt í alt virðist oss, að þessi fjármálakafli í bréfinu sé augljós tilraun til, að æsa menn upp á móti stjórninni og nota til þess það ráð, sem reynslan hefir sýnt, að oftast er áhrifamest, það nefnilega, að reyna að telja mönnum trú um fjárhagslegan voða. Hversu heiðarleg slík aðferð er, þarf ekki að lýsa nánar.

Þá segir höfundurinn, að það sé til nægar sannanir fyrir því, að tilætlun stjórnarmanna sé innlimun (Íslands í Danmörku!), enda sé sér kunnugt um, að nokkrir heldri stjórnarliðar séu á því máli. Til frekari fullvissu um þetta vísar hann í „Norðurlandi“ til greinar eftir sjálfan sig í „Ingólfi“, sem heitir „Sérmálasjálfstæðið“. Um þetta atriði og áminsta grein er það að segja, að aðdróttanir þær, sem þar eru til stjórnarflokksins um innlimunarfyritætlanir væru beinlínis svívirðilegar, ef taka mætti orðin eins og þau falla.

En það kemur í ljós hér eins og víðar, að höfundurinn veður reykt í þessu efni. Hann blandar nefnilega alveg saman innlimun og sambandi á milli landa og kallar hvert land innlimað, sem ekki er sérstakt ríki. Með því móti er auðvitað hægt, að gera innlimunarmenn úr nálega öllum stjórnarflokksmönnum, því þeir kannast fyllilega við, að þeir vilji að Ísland sé hér eftir eins og hingað til í sambandi við Danmörku. Og einmitt til þess, að gera uppástungur um, hvornig því sambandi skuli fyrir komið eftirleiðis,

er nefnd sú skipuð, sem nú situr að verkum í Kaupmannahöfn, en ekki til að innlima landið.

Höfundurinn gætir eigi að því, að ef þessi kenning hans væri rétt, þá hefði Ísland þegar um mörg hundruð ára verið innlimað Danmörku, því um mörg hundruð ára hefir Ísland verið hluti hins danska ríkis.

En sem betur fer er kenningin alveg röng og spröttin af hugsunarflækju hjá höfundinum. Innlimun (Inkorporation) er það eitt, þegar land eður landshluti, sem áður hefir verið sérstakt ríki, gengur á þann hátt inn í annað ríki, hvort heldur af sjálfsdáðum eða hernumið, að það missi öll ráð yfir sínum sérmálum og hafi sameiginlega löggjöf og sameiginlegan fjárhag með hinu ríkinu. T. d. er Pólverjaland innlimað Rússlandi, Hannover innlimað Prússlandi og Færeyjar innlimaðar Danmörku. En að nokkur Íslendingur sé til, sem vill innlima Ísland á þann hátt, það ætlum vér, að ekki einu sinni Guðmundi Hannessyni detti í hug að halda fram, þó hann vilji flest reyna að finna stjórnarflokki til foráttu.

Vér viljum nú láta hér staðar numið að svo stöddu. Vér vildum óska þess, að Guðmundur Hannesson vildi sjálfur sjá og kannast við, að hann er fyrir flestra hluta sakir ófær til að rita og ræða um stjórnmál. Áður en hann fór til þess, var hann að maklegleikum vel virtur maður, sem snillingur í sinni ment. En það getur ekki hjá því farið, að stjórnmálaraus hans og getsakir og ósannsöglium þá, er hann telur mótstöðumenn sína verði með tímanum til þess, að rýra tilfinnanlega álit hans, og teljum vér það illa farið.